

Máme tu třetí číslo časopisu *Historická sociologie* a můžeme si proto položit otázku, jak lze z hlediska dosavadního vývoje tento vydavatelský počín chápat. Nejprve by nám snad mohla vytanout na mysli skutečnost, že se podařilo uvést do pohybu určitou aktivitu, jež začíná vytvářet sérii či řadu. V této souvislosti ovšem není důvod k nějakému nadměrnému jásotu, neboť tím do hry zároveň vstupuje silný pocit odpovědnosti, spojený s obavou, aby do dějin sociologického bádání nebyl v podobě tohoto periodika zapsán jen jakýsi další nevýrazný pokus. Jisté východisko, přesněji řečeno berličku pak redakci i čtenářům nabízí známé rčení *do třetice všeho dobrého*, přičemž onu druhou eventualitu této průpovědi samozřejmě odmítáme být jen na okamžik brát v potaz.

Pojďme se tedy raději věnovat podrobněji obsahu právě vydaného podzimního čísla. Již první příspěvek naznačuje, že do samotného čela se pokoušíme umístit text, jenž specifickým způsobem podporuje ideu historické sociologie. Jeho autor Stephen Mennell rozhodně patří ke špičce sociologie, a to mimo jiné proto, že se snaží podnětně navazovat na odkaz Norberta Eliase. Mennell je zkrátka na sociologickém poli nepřehlédnutelnou osobností a bez znalosti jeho díla se nelze seriózně vyjadřovat ke sociokulturnímu vývoji Spojených států amerických, natož k rozdlům mezi anglickou a francouzskou kuchyní a kulinářstvím a mnoha dalším zajímavým problémům civilizacionistiky.

V nejobecnější rovině lze konstatovat, že sama sociologie vznikla jako sociologie historická. Snad proto nebude přehnané ani tvrzení, že se moderní sociologie také postupně rodila z ducha sociologie náboženství. Ostatně v sestavě příspěvků našeho časopisu se už pravidelně vyskytují texty, které určitým způsobem souvisejí s religionistikou. Kromě shora uvedeného textu mezi ně tentokrát patří studie Mariána Kišše o René Girardovi a jeho mimetické teorii společnosti. René Girard ovšem reprezentuje spíše typ badatele interdisciplinárního, neboť se ve svém bádání pohybuje v širokém záběru od literární vědy, přes religionistiku až k sociální antropologii. Jeho teze o *mimetické rivalitě a mimetickém násilí*, jež stojí u základů každé civilizace, jsou určujícím faktorem rovněž ve vztazích mezi civilizačními okruhy. Dále Girard jako výrazný představitel teorie rituálu přispěl též k sociologickému poznání perzekučních a obětních mechanismů či stereotypů.

V následujícím příspěvku zvolil Karel Černý za příklad konfrontace, respektive dialogu civilizací osobnost íránského politika a intelektuála Mohammeda Chátamího. Ten mimo jiné požaduje otevření své země mezinárodním vlivům po vzoru Číny, Turecka nebo Malajsie a zasazuje se o její aktivní zapojení do mezinárodního obchodu a s ním související ideové výměny. Předložená studie zároveň přináší srovnání a konfrontaci Chátamího názorů v kontextu západního sociálního a sociologického myšlení.

Nelze vyloučit, že se objeví jisté pochybnosti o tom, proč náš časopis zveřejňuje studii amerického lingvistického antropologa českého původu Zdeňka Salzmana, jež se také věnuje tématu kolapsu jazyků. Původně jsme opravdu chtěli oslovit badatele v oblasti sociální změny a zejména aktuálně velmi módních kolapsů společností, a tak jen doufáme, že další příspěvky k této předmětné oblasti budou co možná brzy následovat.

Do oblasti historické sociologie lze jistě zařadit rovněž mnohé práce významného sociálního antropologa Ernesta Gellnera (1925–1995), jehož dílo představuje trvalou inspiraci, jak o tom mimo jiné svědčí též specifická organizační forma vědecké práce, tzv. Gellnerovský seminář. Svolavateli pravidelných seminářů tohoto typu jsou u nás Jiří Musil, Petr Skalník a Zdeněk Uherek, kromě seminářů, konaných obvykle jednou za měsíc

však na gellnerovské bázi fungují i tematicky zaměřené konference a kolokvia. Gellnerovo dílo tak představuje trvalý vklad do sociální teorie, především v oblasti studia modernity a vzniku moderních průmyslových společností, včetně jejich vývojových předstupňů, velkým Gellnerovým přínosem je také studium muslimských společností a v neposlední řadě jeho známá teorie nacionalismu.

Našemu kmenovému autorovi a členovi redakční rady Jóhannu Pállu Árnasonovi se podařilo získat tři příspěvky proslovené na kolokviu s názvem „Ernest Gellner: struktura dějin a teorie modernity“, které se konalo ve dnech 6. a 7. listopadu 2009 v sídle Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium (EI CERGE) na Třídě politických vězňů 7. Ve svém původně ústně předneseném příspěvku Jiří Musil podává Gellnerovo pojetí modernity jako komplexní struktury související také s Gellnerovou filozofií dějin a obecně situací moderních západních společností. Následující text z pera arabisty Luboše Kropáčka pak zdůrazňuje, že jakkoliv Gellnera nelze označit za ryzího arabistu či islamologa, jeho analytické pohledy na sociální podstatu a moderní vývojové trendy islámu přinesly do této vědní oblasti řadu významných podnětů. Evropsky proslulý badatel na poli teorie národů a nacionalismu Miroslav Hroch v sobě rozhodně nezapře historika, když vůči Gellnerovi vystupuje poněkud polemicky nejen ve zmíněné oblasti, ale též v případě gellnerovské periodizace dějin, nad níž se Hroch kriticky zamýšlí v námi publikované stati.

Pokud jde o pro nás výhradně přeložené odborné materiály, reprezentuje je v aktuálním čísle *Historické sociologie* přednáška Thomase Luckmanna *Náboženství a morálka v moderním životě*, proslovená 24. 11. 2009 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pro pořádek a oživení paměti jen připomeňme, že tento badatel byl již představen v minulém čísle, a to konkrétně v rubrice *Zprávy*, takže dalšího komentáře již podle našeho názoru není třeba.

Časopis *Historická sociologie* se kromě širokého tematického záběru pokouší rovněž o žádoucí pestrost formální, jež se má projevovat v různorodých rubrikách navazujících na základní stati. V nejbližším výhledu například počítáme s žánrem dvojrecenze, doprovázeným navíc polemikou či polemickým doplňkem. V přítomném čísle jsou otisknuty drobné glosy Miroslava Paulíčka, v nichž jejich autor nezřídka dokáže, obrazně řečeno, vyhmátnout citlivý nerv a nastolit zkratku, jež v sobě zároveň obsahuje hutný a podnětný vhled do celkového trendu popisovaného jevu.

V rubrice *Personalalia* se sešly dvě zásadní informace, z nichž ta první připomíná významné životní jubileum Jóhanna Pálly Árnasona, který se jako jeden z nejaktivnějších členů redakční rady neúnavně snaží oslovovat potenciální přispěvatele časopisu a vyvolávat živé diskuse na nejrůznější témata historické sociologie. Druhá informace přináší smutnou zprávu o úmrtí významného představitele světové sociologie Shmuela Eisenstadta, jehož dílo se tak zřejmě definitivně uzavřelo.

Bylo již avizováno zahájení „Knižní edice *Historická sociologie*“, jejíž první svazek byl v dobře rozpoznatelné grafické úpravě vydán v měsíci září tohoto roku. Knižnice odstartovala kolektivní monografií vzniklou pod editorským vedením Jiřího Šubrtu a nazvanou *Historické vědomí jako předmět badatelského zájmu: Teorie a výzkum*. Další svazky edice by měly v pravidelných odstupech následovat v příštích letech, přičemž půjde jednak o práce z oblasti historické sociologie, jednak o publikace z příbuzných, zejména sociálně-vědních a humanitních oborů.

To jsou tedy alespoň některé z nejzajímavějších položek bohaté nabídky podzimního čísla *Historické sociologie*. Ačkoliv samotný obor historická sociologie si už v očích odborné veřejnosti vydobyl jisté renomé, což se snad týká též našeho stejnojmenného periodika, dění v tomto oboru a v našem časopise zvláště někdy ještě stále připomíná jakési kutilství, neboli *bricolage*.

Původně, ještě předtím než se stalo odbornou metaforou, francouzské sloveso *bricoleur* se vztahovalo k míčové a kulečnickové hře, ale také k lovu a jezdeckému umění. Doslova jde při užití tohoto slova o vyjádření pohybu odbočujícího z přímého směru, tj. pohybu odražené koule, psa odchylujícího se od stopy apod. Dnes je v duchu této etymologie kutilem člověk, který uplatňuje prostředky odchylné od prostředků, jichž používá odborník. Kutil si mnohdy musí vystačit pouze s tím, co má právě po ruce, někdy přitom nemá k dispozici ani pořádný pracovní stůl, přesto však kutilství v jakýchkoliv sférách může často přinášet neobvyklé a nečekané, nezdánlivě ohromující výsledky.

Proto také Claude Lévi-Strauss ve své proslulé knize *Myšlení přírodních národů* popsal počínání kutila nejenom jako osobitou intelektuální činnost, nýbrž též jako mýtotvorbu, zatímco Jacques Derrida označil každý diskurs za kutilský. Někdy se kutilství „překládá“ jako strukturální improvizace, přesouvání referenčních rámců nebo rastrů, popřípadě jako svého druhu zaujaté a šikovné flikování.

Z uvedených příkladů jasně vyplývá, že z právě naznačeného počínání, zacházení a zaobírání není vyloučena ani sféra vědeckého poznání. Rovněž ve vědě jde přece o to nalézt ty správné výpomocné prostředky, které nám umožní rozšířit nebo dílčím způsobem gradovat stávající vědění. Také ve vědě platí, že úspěch se dostavuje jenom tehdy, když má badatel správnou trefu, přičemž teprve čas ukáže, jak byla naše kutilská snaha efektivní a jak se nám podařilo nově a objektivně uplatnit ony výpomocné prostředky.

Bohuslav Šalanda